

**Нестерцова-Собакарь
Олександра Володимирівна**
доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних, доцент

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ОСОБИ ВІД НАСИЛЬСТВА ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ (СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА) В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Як сторона багатьох міжнародних конвенцій, які прямо або побічно забороняють сексуальне насильство, Україна взяла на себе зобов'язання та відповідальність за протидію таким небезпечним проявам. Будь-які акти сексуального насильства можуть виникати не лише у тих випадках, коли насильство скоюється за дозволом, згодою чи за підтримки держави, але й коли держава не здійснює політики попередження скоєння цих злочинів іншими особами. Відповідно, на Україну покладене зобов'язання не допускати вчинення таких злочинів за будь-яких умов. Більше того на Україну в особі уповноважених органів державної влади, місцевого самоврядування та інституцій громадянського суспільства покладено зобов'язання і щодо реагування на випадки такого насильства, у тому числі в умовах збройного конфлікту. Це означає, що якщо держава не здатна належним чином невідкладно, ефективно, незалежно, неупереджено та ретельно розслідувати та переслідувати злочини сексуального насильства та покарати винних осіб, вона буде нести міжнародну відповідальність. Окрім того, такі розслідування повинні здійснюватись таким чином, щоб враховувати всі гендерні та вікові аспекти, і брати до уваги питання конфіденційності, зокрема через можливі випадки повторної віктимізації в громаді чи навіть в родині потерпілих.

Україна, задля виконання своїх міжнародних зобов'язань, прийняла Національний план дій щодо виконання Резолюції РБ ООН 1325 до 2025 року [1]. Одна зі стратегічних цілей другого Національного плану передбачає забезпечення захисту від насильства за ознакою статі, сексуального насильства, як в умовах збройного конфлікту, так і в мирний час. У цьому матеріалі ми розглянемо можливі варіанти досягнення поставлених цілей, що стосуються питань сексуального насильства під час збройного конфлікту.

Крім цього, необхідність забезпечення попередження насильства за ознакою статі визнається, насамперед, міжнародними документами, які чинні і в Україні: Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року № 217 А (III); Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, 1979 року, ратифікована Президіумом Верховної Ради СРСР 19 грудня 1980 року; Факультативний протокол до Конвенції про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок, ратифікований Законом України від 5 червня 2003 року № 946-IV; Конвенція про права дитини 1989 року, ратифікована Постановою Верховної Ради України від 27 лютого 1991 року № 789-XII; Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами 1949 року, приєднання Української РСР із застереженнями до статті 22 від 15 листопада 1954 року; Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, ратифікований Законом України від 4 лютого 2004 року № 1433-IV; Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії, ратифікований Законом України від 3 квітня 2003 року № 716-IV; Декларація про викорінення насильства проти жінок, проголошена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 20 грудня 1993 року № 48/104; Декларація про захист жінок та дітей в надзвичайних ситуаціях та в період збройних конфліктів, проголошена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1974 року № 3318.

Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року підтверджує принцип недопущення дискримінації і проголошує, що всі люди народжуються вільними та рівними у своїй гідності та правах і що кожна людина повинна мати всі права і всі свободи, проголошені в ній, без будь-якої різниці, в тому числі щодо статі. Поняття дискримінації за ознакою статі надає й Закон України від 08.09.2005 р. «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», під яким пропонується розуміти ситуацію, за якої особа та/або група осіб за ознаками статі, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними, зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами або привілеями в будь-якій формі, встановленій Законом України від 06.09.2012 № 5207-VI «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», крім випадків, коли такі обмеження або привілеї мають правомірну об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними.

Згідно зі статтею 24 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» та статтею 29 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» особи, винні в порушенні вимог законодавства про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, а так само кривдник, який порушив вимоги спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству,

несуть цивільну, адміністративну та кримінальну відповідальність згідно із законом [2].

Першим кроком для приведення українського кримінального законодавства у відповідність до наявних потреб та задля забезпечення виконання міжнародно-правових зобов'язань України має стати підписання Президентом прийнятого Парламентом законопроєкту «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації норм міжнародного кримінального та гуманітарного права» № 2689 від 27 грудня 2019 року. Він спрямований на гармонізацію норм національного кримінального права із положеннями міжнародного кримінального та гуманітарного права щодо кримінально-правового переслідування за міжнародні злочини (геноцид, злочин агресії, злочини проти людяності та воєнні злочини), а також забезпечення виконання міжнародних зобов'язань щодо запобігання юридичній та фактичній безкарності за вчинення таких злочинів.

До того ж необхідною є ратифікація Україною Стамбульської конвенції, яка спрямована на ліквідацію гендерно зумовленого насильства як такого та на забезпечення всебічних змін у суспільстві через визнання насильства стосовно жінок порушенням прав людини та однією з форм дискримінації. Ратифікація Конвенції сприятиме попередженню випадків гендерно зумовленого насильства, їх розслідування та покарання винних, а також забезпечення доступу до юридичної, психологічної допомоги, послуг з подолання наслідків психологічної травми для осіб, які зазнали сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, зокрема.

1. Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека” на період до 2025 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2020 р. № 1544-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1544-2020-%D1%80#Text>

2. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України № 2866-IV від 08.09.2005 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>

Павлова Наталя Валеріївна

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри криміналістики
та домедичної підготовки,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

Лукомська Аліна Андріївна

курсант Навчально-науково інституту
права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЖІНКИ ТА ВІЙНА: СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО ЯК ПРОЯВ ГЕНОЦИДУ

У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та введенням на всій її території воєнного стану, особливого ставлення науковців вимагає саме наукове обговорення захисту прав жінок в умовах воєнного стану.

Вітчизняні засоби масової інформації висвітлюють українських жінок, які приймають участь у конфлікті, як відданих волонтерок, рішучих бійців та навіть культових героїнь. Ми погоджуємось з даними твердженнями, адже це є великим кроком на шляху до деконструкції традиційного образу жінки та визнання її активної ролі в умовах воєнного стану. Проте, існує й інша сторона: цілий ряд проблем з якими стикаються жінки під час війни в Україні. Постійне замовчування відповідних проблем руйнує загальне враження, що до українських жінок ставляться з повагою та їх права належним чином захищаються. З кожним днем війни фіксується все більше випадків сексуального насильства жінок з боку російських військових. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини повідомляє, що згвалтування стало ще однією зброєю рашистської армії проти мирного населення на тимчасово окупованих територіях: «На Харківщині російський окупант понад тиждень гвалтував 29-річну жінку, яка доглядала за хворою матір'ю. Жінка неодноразово зазнавала сексуального насильства з його боку. До правоохоронних органів вона додзвонилася не могла, адже окупант розбив її телефон. Через тиждень він заговорив «про кохання» і запропонував відправити її подалі від війни. У відповідь на відмову нелюд просто застрелив на її очах стареньку матір. Жінці вдалося врятуватися і зараз вона проходить реабілітацію» [1]. Ця жахлива історія яскраво демонструє та в котрий раз підтверджує жорстокі звірства російських окупантів на території нашої